

Levande historia

Vad är det som händer varje år i Filipstad, men bara då och då i Stockholm? Sjöslaget mellan världens båda första pansarslagskepp utanför Washington D.C. i mars 1862 rekonstrueras av det eminenta John Ericssonsällskapet.

Vi har ju alla så stolt läst under historielektionerna i skolan att det på sätt och vis var en svensk som befriade alla afroamerikaner i USA från sitt slaveri under det stora inbördeskriget. Många historiker; svenska som amerikanska, hävdar detta på fullt allvar – mer eller mindre medvetna om alla andra uppförlingar som gjordes av tusentals människor under den stora konflikten.

Svensken hette John Ericsson som alltså bidrog otvivelaktigt till att nordstaterna vann inbördeskriget. Detta efter att han bland mycket annat uppfunnit propellern och ett rörligt kanontorn. Förunderliga är Guds vägar.

1862 höll nordsidan på att förlora kriget, delvis eftersom ett av sydstatssidan ombyggt slagskepp blockerade inloppet till den amerikanska huvudstaden Washington D.C.

"Merrimac" härjar i Brunnsviken år 2003 – en bragd av John Ericssonsällskapet.,

Skeppet väckte stor uppmärksamhet då det inte såg ut som andra slagskepp. Det hade inga segel och master utan drevs med en ångmotor. Dessutom var det bepansrat och såg i mångt och mycket ut som de moderna amerikanska "Stealh-bombplanen" vi ser på TV i dag: svart, fult och klumpigt – men mördande effektivt som ett dödsbringande vapen. När nordsidans slagskepp Congress besköt Merrimac, som skeppet hette, studsade kulorna mot den vinklade pansarplåten. Efter en relativt kort strid sommaren 1862 sänkte Merrimac det stora och ståtliga slagskeppet tillsammans med flera andra fartyg i inloppet till Washington D.C.

Läget syntes hopplöst för nordsidan och av en händelse hade många av dess soldater och officerare samlats på stranden vid det sund där Merrimac härjade. Även kanonkulorna från batterier inifrån land studsade mot pansarskeppet. Dessutom var Merrimac svårt att träffa eftersom relativt lite av skeppet stack upp ovan vattenytan.

Den från Filipstad utvandrade Svensken, John Ericsson, hade tidigare uppfunnit propellern. Lönlöst hade han försökt marknadsföra den i sitt hemland och i England. Ingen hade lyssnat på honom eftersom han i de gamla "ståndssamhällena" inte hade någon "ställning". Inte förrän han kom med uppfinningen till USA visades något större intresse. Den amerikanska marinen bad honom bygga ett pansarskepp som kunde matcha sydsidans Merrimac och Ericsson satte genast igång.

Skapelsen kom att kallas Monitor och såg inte ut som något annat världen skådat. Dock är synen alltför vanlig i dag då de gamla vackra slagskeppens tid, på grund av Monitor och Ericsson, är förbi.

Monitor drevs naturligtvis av en propeller. Inte nog med det; Träffytan ovan vattenytan var försvinnande liten. Därtill hade skeppet ett roterande kanontorn som gjorde att det kunde skjuta runt horisonten utan att man behövde vrida själva skeppet. Det var helt enkelt ett totalt nytänkande.

(John Ericssonsällskapetets kopia av Monitor. På originalet stack endast det runda kanontornet i mitten upp över vattenytan. De andra tornen på kopian är säkerhetsutrustning som det svenska Sjöfartsverket kräver).

Medan Merrimac fortfarande sköt med bredsidan och det tog 45 minuter att vända fartyget, sköt Monitor runt horisonten oberoende av sin färdriktning. Det kunde därför skjuta samtidigt som det avancerade mot målet, vilket dels gjorde att dess träffyta blev minimal och dels var det liten risk att det skeppet blev träffat eftersom det var i rörelse även under beskjutning. Monitor var således tekniskt och militärt betydligt mer överlägset Merrimac.

För att man lättare skall förstå hur revolutionerande Monitor var för sin tid, kan man betänka att flera av de officerare på Merrimac som först såg Monitor komma seglande mot dem trodde att hon var en pråm med färskvatten som bogserades fram till de stridande marktrupperna på land. Medan Merrimac ändå

hade vissa likheter med ett traditionellt slagskepp (och var ett modifierat sådant) såg inte Monitor ut som någon seglande skapelse som dittills sett dagens ljus.

Genom hårt och idogt arbete lyckades man få klar Monitor i någon så när tid för Merrimacs härjningar och i början av mars 1862 inleddes ett sjöslag mellan de två. Monitor avgick med segern. Även om Merrimac inte sänktes fick det fly och vågade sig aldrig ut igen i farvatten där Monitor kunde tänkas finnas.

Efter detta sjöslag blev John Ericsson erkänd som en av världens största nytänkare och snillen. Ännu i dag är varenda militärfartyg byggt på samma principer som det John Ericsson byggde 1862.

Sommaren 2003 rekonstruerades slaget strax nedanför den amerikanska ambassaden i Brunnsviken i Stockholm inför kungen, drottningen och några futtiga hundratals människor. Inträdet var gratis och skådespelet var otroligt intressant. Det var John Ericssonsällskapet som var arrangör tillsammans med Sjöhistoriska museet i Stockholm.

Om Du vill läsa mer om det verkliga sjöslaget och John Ericsson, kontakta Ystads Antikvariat på ystadsantikvariat@swipnet.se ”Den begagnade bokhandlaren” på denna ypperliga institution står gärna till tjänst för att skaffa fram litteratur i ämnet.

Om Du själv vill se det rekonstruerade sjöslaget utspelas, eller om Du vill få mer information om Merrimac, Monitor och vår nationalhjärte John Ericsson, besök John Ericssonsällskapetets hemsida på www.johnericsson.org och bevaka deras program.